

Almby-Norrbyås hembygdsförening

Medlemsblad nr 30

September 2009

"Totta"
Torsten Andersson

Innehåll:

Cyklister i Almby IK, "Totta", knekt i Hidingsta,
föreläsningar på universitetet, höstprogram, cirkel.
Vykort mot Örebro.

Bilder är det mest värdefulla i modern kommunikation. "En bild säger mer än tusen ord". Också för att kunna berätta något om tider som varit behövs bilder. Då träffar man på problemen. För att fritt få använda ett foto måste fotografen ha varit död i 70 år. Foton man kan känna till från t ex 50-talet disponeras oftast av stora bildbyråer eller tidningar och dessa tar mycket bra betalt. De kostar så mycket att en bok med några foton blir enormt dyr. Lägg märke till att en bok om t ex Stadsparken inte innehåller gamla foton utan i huvudsak nytagna bilder. Enstaka fotografer har skänkt sin produktion till museer eller arkiv för fri användning. ÖK:s bildarkiv är på detta sätt fritt men ännu inte registrerat och ordnat så att man kan hitta i det. Tyvärr har de senaste årens indragning av tjänster försvårat och försenat möjligheterna att få tag på lämpliga foton fast de finns i arkiven.

Hembygdsföreningen har en egen fil i Stadsarkivets bildserver. De flesta bilderna där finns digitalt men säkert förvarade så att de inte försvinner om t ex mina hårddiskar skulle förstöras. Vi skulle väldigt gärna utöka vårt förråd av foton. Hittills har vi antingen skannat eller fotograferat lånade foton. Ett skannat foto kan få högre upplösning och vi har skaffat en särskild skanner för diabilder. Viktigt är naturligtvis att man antecknat vad bilden innehåller. För hembygdsföreningen vore foton av fastigheter, affärer eller fabriker med anställda, skolkort och konfirmationskort med namn samt översiktliga vyer det mest angelägna. Vi kan räkna med att intresset för släktforskning inte kommer att avta men utökas med djupare skildringar av släktingarnas liv och miljöer. Det kan vara t ex så att morfadern i en stockholmsfamilj bodde i Almby och jobbade på Probat. Vad har vi då att bidra med? Familjen har säkert själva ett foto av morfar. Han hyrde i fastigheten Värnhem. Vet vi var den var belägen? Var låg Probat och vad gjorde man? Frågorna hopar sig.

Under hösten ska vi försöka samla några för att samtala och samla kunskap om Almby. Vi kan nog också förmedla en del av det enorma material som finns om trakten. Henry Allard bodde några år i tonåren i Almby. Han sa alltid: "Man ska vara stolt över att ha bott i Almby".

Lennart

Totta

Alla i Almby kände "Totta". Han fanns oftast i sin sportaffär vid Hjälmarsvägen. Han var en av dem som försökte se till att Almby hade ett eget liv även efter inkorporeringen till Örebro.

Torsten Andersson föddes 25 november 1916 i ett torp i Sörbyskogen. Huset till torpet Solberga i Loviseberg står kvar vid avtagsvägen mot söder från Glomman (som då inte var dragen). Föräldrarna Adolf Hjalmar Andersson och Maria Charlotta hade nio barn i huset, fem pojkar och fyra flickor födda mellan 1901 och 1923. Torsten var nr sex i raden. Omkring 1930 flyttade familjen till Marieberg.

Vid den tiden var Torsten medlem i Almby IK och deltog mest i skidåkning och cykelträning. Han blev klubbmästare på 50 km landsvägscyckling 1935 då cykelsektionen var som mest framgångsrik. Hans bror Bertil (född 1904) hade startat en mekanisk verkstad vid Hjälmarsvägen (Nya Betongvägen mitt emot "Kulleras" charkuterifabrik). Där reparerades också cyklar och Torsten fick ansvaret för dessa.

Omkring 1937 blev "Totta" en av dem som drev på för att skapa en riktig folkpark av Prästhagen. Förtjänsten skulle gå till ett bygge av Folkets hus. Programutbudet var omfattande och påkostat och drog mycket folk.

"Totta" blev alltmer en ideell organisatör och föreningsmänniska men såg till att hans eget skidspår från Sörbystugan

hölls i stand. Han kände väl stigarna i skogen från barnaåren och spåret vände vid torpruinen där Atleverket nu ligger. Mellan 1940 och 1945 var Torsten sekreterare i Almby IK och mellan 1947 och 1953 ordförande i föreningen. Under många år därefter fanns han kvar i styrelsen.

Orientering fick med tiden stor omfattning i Almby IK. Naturligtvis deltog "Totta" och så framgångsrikt att han blev Skogskarl nr 121 år 1946 och en av de få med silvermärke.

I trettioårsåldern kände sig Torsten mogen att satsa på en egen sportaffär. Han öppnade 1947 på Hjälmarsvägen 19 och flyttade snart affären till den lediga lokalen intill Sparbanken på Hjälmarsvägen 23. Där blev han kvar och utvidgade affären till hela delen mot gatan.

Intresset för samverkan och erfarenheten från föreningar blev till nytta för Örebro Läns Köpmannaförbund där Torsten satt i styrelsen i 24 år fram till sin död. I Örebro Läns Cykel- och Sporthandlarförening var han under många år ordförande och satt också i Riksförbundets styrelse.

Torsten gifte sig 1945 med Gun och de fick dottern Ann-Marie.

1980 blev Torsten sjuk men underlät att i tid gå till doktorn så han avled 27 augusti 1980.

Cyklister i Almby IK

Almby IK bildades 14 september 1923 av 23 entusiaster. Medlemmarna prövade olika idrotter som inte krävde lokaler eller dyr utrustning som t ex fri idrott, gång, skidåkning och fotboll. Fotbollslaget blev redan från början mycket framgångsrikt med bröderna Wilhelmsson, Hugo Thärnström, "Jocke Bas", "Lillgunnar" och "Solvalla". De hörde alla till den andra generationen inflyttare som skapat ett starkt nätverk under den gemensamma skolgången. Detta var unga män. Vad gjorde flickorna? De kunde delta i gymnastiken som tidigt kom i gång.

1930 bildades cyklistsektionen inom Almby IK. Redan första året bedömdes juniorlaget som ett av de bästa i Sverige. I DM 1932 och åren därefter vann Almby IK:s cyklister många medaljer. Till de många cykelloppen runt om i Mellansverige kunde klubben skicka flera lag och cyklisterna tog ofta de främsta placeringarna. Klubben betalade i regel resan och startavgiften men cykel och annan utrustning samt mat måste deltagaren själv stå för. Det kunde bli dyrt om man t ex drabbades av flera punkteringar.

Söndagen den 5 augusti 1934 anordnades en stor cykeltävling i Örebro. A- och B-klasserna åkte Örebro-Köping-Örebro medan C-klassarna vände i Arboga. Tävlingen skulle avgöra vilken klubb som var bäst i länet. I fredagens tidning presenterade ÖK stjärnorna i Almby IK. De poserade i bild mot Östra skolans baksida med korta byxor, lång ljus tröja med AIK inom en cirkel på bröstet, cykelskor och en tävlingscykel inte olik dagens.

Olov Zetterberg, född 1910 i Östersund, kom som tonåring till Almby. Han hade under sommaren deltagit i elva lopp och inte blivit sämre än trea. Flyttas till A-klassen.

Eskil Nilsson, född 1912, skördade stora framgångar som junior tillsammans med brodern Ragnar och nådde fortsatt fina placeringar. Bröderna öppnade sportaffär som "Totta" senare tog över.

Arne Sjöo, född 1916, näst bäst av alla C-klassare i landet flyttas upp till B-klass.

Tore Hallström, född 1914, hade denna sommar flera segrar och kunde komma ifrån då han inte längre var målvakt i fotbollslaget.

Olle Fyhr nämns som en lovande nybörjare.

Hur tävlingen avlöpte är ovisst. Följande år, 1935, var toppåret för cyklistsektionen inom Almby IK och detta fortsatte 1936. Då anordnade klubben för första gången Kvismaredalsloppet. Detta återkom ytterligare tre år.

1937 började nedgången. Detta år deltog Evert Ström (från Kumla) i Mälaren Runt och blev sexa och bäste B-klassare. 1940 kunde klubben endast ställa upp med två cyklister. 1943 meddelade Almby IK:s verksamhetsberättelse att cyklistsektionen legat nere. Under drygt tio år hade cykelsporten blomstrat i Almby IK och hedrat föreningen. De unga männen blev inkallade till militärtjänst, däck, slangar och reservdelar var dyra och svåra att anskaffa, orientering blev en mer intressant idrott och cykeltävlingar låg inte i fokus.

Curt Eriksson (född 1923) var den siste almbycyklisten som vann och blev omskriven i tidningarna. Ett besök hos Curt på Syrénvägen ger nya inblickar.

— Du har här papper och tidningsklipp från Vadsboloppet 1940 och 1941.

— 1940 vann jag med nytt banrekord och jag hade nog vunnit 41 också. Jag hade åkt om flera och kom ifatt Lennart. Han var trött och jag ville inte köra ifrån honom.

— Hur reste ni för att komma långt ner i Småland?

— Klubben betalade startavgiften men resten fick vi stå för själva. Vi åkte 35 mil på cykel ner, tävlade och åkte 35 mil tillbaka hem. Det var i längsta laget. Det gick ju an att ta sig fram och tillbaka om man tävlade i Kopparberg eller Lindesberg men ner till Småland var långt.

— Du vann ju junior-DM på 50 km 1940. Hur kändes det?

— Det var roligt. Då skulle jag ju också ställa upp i SM och behövde ha ledigt från jobbet för detta. Jag var anställd på Lindqvists konditori och gick till chefen och frågade. Han svarade mig att jag visst kunde åka på SM men då behövde jag inte komma tillbaka på måndag. Jag skulle alltså bli avskedad.

— Du har en fin prissamling här över öppna spisen.

— Det är priser från både cykeltävlingar och skridskotävlingar och man kan läsa var det kommer ifrån. Den där stånkan är full med medaljer.

Fotograf okänd, Amatörfoto.
Lån från Curt Eriksson

I mitten till vänster Curt Eriksson, till höger Lennart Andersson (Selldén)

Kvismaredalsloppet startade i Almby och fortsatte förbi Brickebacken, Norra Bro, Gällersta och Ekeby på den gamla vägen. Loppet fortsatte till Sköllersta och Asker. A- och B-klassare körde över Lännäs och Segersjö till Mellösa medan C-klassen genade direkt till Mellösa. Därefter var det raka spåret tillbaka till Almby. Spurtrakan var från Mark till målet vid smedjan, alltså tvärs över nuvarande parkeringen.

Nybörjarna åkte "Hidingstarundan", 2 mil 2 gånger.

PROGRAM HÖSTEN 2009

Oktober 11 söndag klockan 10, Tacksägelsedagen i

Almby kyrka

SKÖRDEHÖGTID

Kyrkan smyckas med markens produkter och vi deltar i högmässan. Därefter samling i Församlingshemmet där vi dricker kaffe och lottar ur skörden från jorden.

Folkmusik i kyrkan och efteråt.

Oktober 14 onsdag klockan 18.30 i Idrottens hus, Karlsgatan 28-30.

GRAVKAMMAREN I TYSSLINGE KYRKA.

Diskussionskväll med medverkan av Estrid Esbjörnsson och Anders Magnerus.

Ett samarrangemang med Arkeologiska föreningen.

NA 5 mars 2009.
Ett reportage från von
Stockenströms grav-
kammare

December 6 söndag klockan 10 i Almby kyrka.

HÖGMÄSSA I ADVENT

Efter högmässan bjuder föreningen på adventskaffe i Församlingssalen.

Fredagen den 16 oktober deltar föreningen i "Tybbledagen" på Tybble torg. Vi visar fotografier från Almby och visar att vi finns.

CIRKEL

ALMBY FÖRR OCH NU

**TRE SÖNDAGAR
KLOCKAN 14**

25 oktober, 8 november, 22 november
Samling vid Församlingshemmet

Underlaget för sammankomsterna är vår bok som behandlar byarna och gårdarna, bemärkta personer, företag, knektar, kyrkan, municipalsamhället, föreningar och mycket annat. Vi tillför dessutom kunskap från de många häftena som handlar om Almby och studerar kartor från olika tider.

**Kostnad 150 kr
för bok och fika.**

Föranmälan kan ske med e-post: info.almby@telia.com
eller per telefon till styrelsens medlemmar.

Vanligt brev går också bra:

c/o Bäck, Syrénvägen 5, 702 85 ÖREBRO

En soldat i Hidingsta

En knekt i indelningsverket – husar, soldat eller båtsman — kom från landets begävningsreserv. De lärde sig läsa och de spred nyheter och nya idéer. Bönderna uppskattade deras extra arbetskraft och efter Karl XII höll systemet tillbaka yviga krigsplaner.

Fem rotemästare fanns i Hidingsta. De underhöll alltså fem av de tio soldaterna i Norrbyås. Dessutom fanns två husarer i socknen. Soldaterna hörde till 4:e kompaniet, Kumla kompani av Nerikes regemente (senare Lifregementet till fot) och hade nummer 1-10. Vi ska följa nummer 5 (ändrat 1840 från nummer 3).

Peter Nilsson kom 1837 till torpet som hörde till nummer fem. Soldaterna där hade i allmänhet tillnamnet Hiding och han blev då Pehr Nilsson Hiding. Han var född 1 januari 1817 som den yngste av sju barn till Nils Kämpe, född 1772, och Karolina Ersdotter Lindblad, född 1775. Hon var alltså 42 år när han föddes. De bodde i Ekeby och två av hans äldre bröder blev också knektar, Erik Nilsson Granath, född 1805, livgrenadjär i Skedevi och Johan Nilsson Lilja, född 1808, också han livgrenadjär i Skedevi.

Som tjugooråring träffade Peter den nio år äldre Catharina Larsdotter. (Det var vanligt att knektars hustrur var äldre). De vigdes den 12 februari 1837 och flyttade in hos Catharinas ogifta syster Anna i Margaretelund i Lännäs, där flera andra också bodde. De sökte andra möjligheter och flyttade den 22 oktober till soldattorpet i Hidingsta. Peter blev antagen som rekryt den 14 december 1837 och skulle under tre år

utbildas av den gamle länge corporalen i nr 9 Petter Olsson Hidström. De andra knektarna i Hidingsta var nr 8 Sven Ersson Hidfelt med 35 års tjänst, nr 7 Carl Petter Hidberg, 24 år, som ersatte den avskedade Olof Hidberg samt nr 6 Eric Persson Hidman som ersatte Sven Ersson Hidman som kasserats för begången stöld.

Av mönstringsrullan framgår att Peter var 5 fot och 10 tum lång vilket motsvarar 1,73 m. I husförhörslängden har prästen satt ett plustecken i kolumnen för läsning. Kanske hade han lärt sig i hemmet. Förmågan att läsa var mycket hög i de flesta landsbygdsocknar vid den här tiden men i städerna var det ofta kient.

Till de statliga byggena som pågick kommenderades soldaterna i Hidingsta, de flesta till Waxholm men Peter till Långholmen. Om laga skiftet i Hidingsta 1851 påverkade soldattorpet är okänt men Peter begärde avsked 1855 från tjänsten som soldat och flyttade från torpet.

Peter var 38 år och hade 18 års tjänst som soldat. Familjen hade växt. Hustrun Catharina (eller Cathrina i husförhörslängden), född 13 december 1807 i Kumla, hade fött dottern Anna Catharina den 15 maj 1838, dottern Johanna 10 oktober 1841 samt två söner 1845 och 1847, vilka båda avled. Tidvis bodde också Catharinas äldre syster Anna i torpet.

Familjen flyttade 1855 till Åsen nr 1 i Norrbyås där Pehr Nilsson Hiding arrenderade 1/3 mantal under fyra år. 1860 köpte(?) han 1/8 mantal i Åsen nr 2. Catharina blev sjuk vid den här tiden

och avled den 6 juli 1861 i lungshot. Han gifte om sig 20 februari 1863 med Klara Sofia Jonsdotter, född 1824 från Täby. Äldsta dottern Anna Catharina hade då gift sig med Erik Johan Andersson och flyttat till Öhn i Norrbyås. Dottern Johanna flyttade till Stockholm 20 mars 1863.

Den nya hustrun Klara Sofia blev snart gravid och födde den 26 maj 1864 dottern Sofia Wilhelmina och 12 januari 1866 dottern Anna Mathilda. På gården bodde då också förra hustruns äldre syster och gårdens piga.

Tiden gick och Peter blev äldre. Han avled den 8 oktober 1879. Änkan och de tonåriga dottrarna bodde kvar till 1882 då de flyttade till Täby där den äldre, Sofia, gifte sig.

Hade Peter Nilsson Hiding gjort en klassresa? I någon mån kan man säga att han steg i aktning från soldat till bonde. Han hade inga levande söner som kunde ta över men den 58-åriga

änkan som flyttade tillbaka till Täby var troligen inte fattig. Dottern Johanna som flyttade till Stockholm följde den tidens mönster. Just vid den tiden var inflyttningen till Stockholm mycket omfattande.

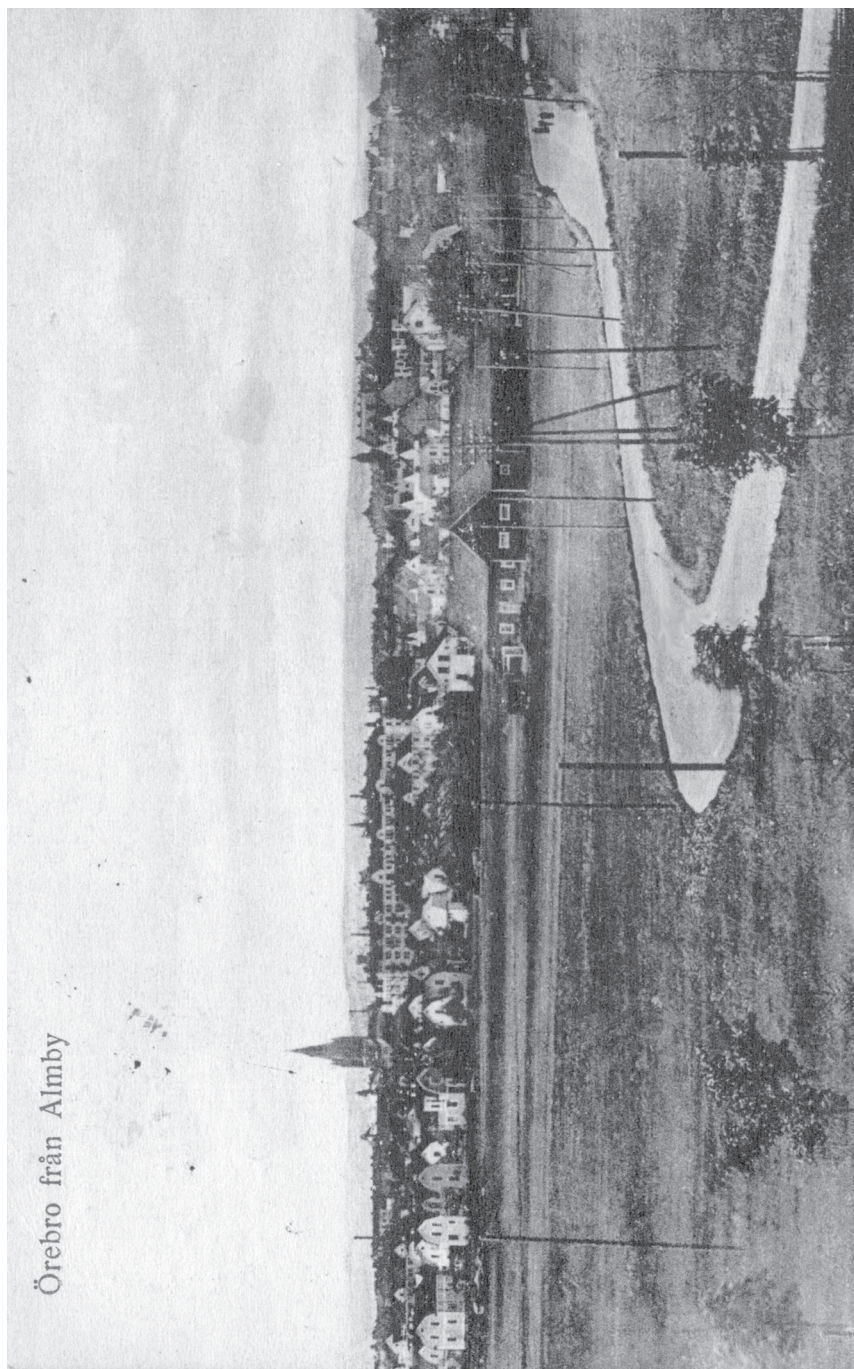
Prästerna i Stora Mellösa dit Norrbyås hörde hade ibland diffus kunskap om församlingsborna i Norrbyås. När hustrun Catharina avled 1861 antecknade prästen detta i dödboken men tillfogade på en extra rad "i Stortorp". Hustrun till Peter Nilsson i Stortorp levde och verkade dock 1861. Prästen skulle i stället ha tillagt "i Åsen".

En grupp släktforskare med sina rötter hos Nils Kämpe har noga sammanställt sina undersökningar. Den del där Peter Nilsson Hiding är begynnelsen har lett fram till släkten Tollstam (efter Johanna) i Stockholm samt Undén och Klingberg här i Närke.

Hidingsta by före laga skifte 1851. Numren hänvisar till beskrivningen av marken som hörde till byn. I byn fanns ett dussin gårdar med uthusen mot bygatan och bostadshusen längre in. Smedjorna låg längst bort. Inga knektar bodde på bytomten. Utsträckningen av bytomten kan i dag inte bestämmas.

Örebro från Almby

Örebro universitet

Offentliga föreläsningar hösten 2009

Onsdag 7 oktober kl 18.30 i Aulan

Yrke eller förtryck? Svensk och tysk prostitutionspolitik sedan 1970-talet.

Susanne Dodillet, doktor i idéhistoria vid Göteborgs universitet.

Onsdag 21 oktober kl 18.30 i Aulan

Musikundervisning ur ett genusperspektiv.

Åsa Bergman, filosofie doktor vid Göteborgs universitet.

Tisdag 3 november kl 18.30 i Aulan

Psykisk hälsa, suicid och samhället — ett europeiskt folkhälsoerspektiv.

Wolfgang Rutz, professor, enhetschef vid Akademiska sjukhuset i Uppsala.

Onsdag 11 november kl 18.30 i sal L2, Långhuset

Universums mörka krafter

Nils Bergvall, professor vid Uppsala universitet.

Onsdag 18 november kl 18.30 i Aulan

Mänskliga rättigheter — 60 år. Framgångar — motgångar.

Lise Bergh, generalsekreterare Amnesty International.

Måndag 30 november kl **16.15** i Aulan

Bioteknik i miljövårdens tjänst. Om hur nya material och nya grödor kan bidra till att minska belastningen på vår miljö.

Torbjörn Fagerström, fd professor i teoretisk ekologi vid Lunds universitet.

Möten med författare

Onsdag 14 oktober kl 18.30 i Aulan

Maria Ernestam

Tisdag 17 november kl 18.30 på Cafésenen, Stadsbiblioteket

David Lagercrantz

Onsdag 2 december kl 18,30 i Aulan

Johan Kling

Styrelsen

Lennart Bäck	Syrénvägen 5	32 03 26	ordf
Birgit Lundberg	Hjälmarbaden	23 50 39	v. ordf
Kåre Schortz	Rudbeckiusv. 12	36 45 22	sekr
Monica Rothamel	Syrénvägen 9	32 09 38	kassör
Ingrid Söderberg	Box 6660	33 03 05	
Siv Engström	Husarvägen 7	32 07 22	
Lars Johansson	Åsen 415	23 71 31	
Håkan Aldevik	Hälsogränd 99	24 77 90	

Föreningens postadress:

c/o Bäck, Syrénvägen 5, 702 20 ÖREBRO
e-post info.almby@telia.com

Medlemsavgiften är 75 kr för enskild medlem och 100 kr för familj

Plusgiro: 45 66 96-4

Almby-Norrbyås hembygdsförening är en av 67 föreningar som tillsammans utgör Örebro Läns Hembygdsförbund

Föreningens skrifter

Mark station (bok 2008)	150 kr
Medlemsblad 1-23 (bok 2007)	130 kr
Avfall, avlopp och rening (2006)	40 kr (slut)
Sundby glashytta (2005 och 2006)	40 kr
Närbo (Till 150-årsminnet 2006)	30 kr
Fåglar och fornlämningar vid Marksjön (2001, 2005)	60 kr (slut)
Sörby i Almby, Örebro (2004)	60 kr (slut)
Fotboll på Öster förr och nu (2003)	60 kr
Smalspåret Örebro södra - Pålshoda (Nytt 2004, 2006)	60 kr
Prästnäs - festplatsen i Almby (2003)	60 kr (slut)
Hjälmarbaden (2003)	40 kr (slut)
Ormesta - en radby i 2000-talet (2002)	40 kr (slut)
Kyrkogårdsvandring i Almby (2002, 2003, 2006)	40 kr
Albert Johansson, vapensamlare och poet (2001)	30 kr (slut)
Från bondegemenskap till koncern (Slakteriet 2001)	20 kr (slut)
Kyrkan och kyrkogården i Norrbyås (2001 och 2003)	30 kr
Näsby, byvandring 24 april 2001	30 kr (slut)
Dikter och prosa av Nämndemansmor (2000)	20 kr
Vassförädling i Hidingsta (2000)	30 kr
Kanalupproret 1886 (1980 och 2000)	30 kr
Omständigheter när Almby införlivades med Örebro	30 kr